

ARGUMENTARE, ADEVĂR ȘI SEMNIFICAȚIE, SENS ȘI REFERINȚĂ

-ARGUMENTATION, TRUTH AND SIGNIFICANCE, MEANING AND REFERENCE-

Pr. Prof. Dr. Marin BUGIULESCU,

Membru asociat al Centrului de Cercetări Științifice „Dumitru Stăniloae”,

Universitatea Valahia, Târgoviște,

ROMÂNIA

Email: m_bugiulescu@yahoo.com

ABSTRACT

This article present the Gottlob Frege's conception of argument, truth and significance. The thought relation with truth or the meaning and reference. Argumentation, truth and significance, a current theme over the times, is an subject intrinsic to the logic and linguistic activity, ubiquitous in all spheres of human life. The theories are diverse, but all contribute to the understanding of argumentative practice, its strategies and provide the fundamental elements in identifying the mechanisms, techniques and intentions of argumentation. At the end of this article, is presented a Study of Case about the implications of argumentation in social media discourse.

Keywords: *Gottlob Frege; argumentation; truth and significance;*

INTRODUCERE

În viața de zi cu zi, fie că prin introspecție privim lumea interioară a gândului și ideilor sau prin extrospecție întreținem un dialog ca act intelectual sau verbal, fie că facem o anumită acțiune conștientă sau nu, mereu vom comunica un adevăr și o semnificație. Alături de problema ființei, una dintre preocupările permanente ale omului este cea legată de adevăr. Atunci când apelăm la gând și gândire, ne aflăm involuntar într-un proces continuu de analiză și argumentare, față de idei, păreri, concepții și convingeri. Se spune că ideile "*plutesc în aer*"¹. Pe de altă parte, ideile reprezintă instrumentul indispensabil atunci când dorim să susținem un gând. Fie că prezentăm un punct de vedere, argumentat sau nu, pledăm pentru o anumită concepție despre relația gândului față de adevăr. Un reper în acest sens îl are studiu al lui Gottlob Frege, *Despre sens și semnificație* (1892), care oferă numelor proprii și al predicatelor și propozițiilor sens și semnificație. Astfel, „... *putem asocia unui semn (nume, cuvânt compus, semn scris) nu numai desemnatul, pe care îl vom numi semnificația lui, ci și ceea ce eu înțeleg prin sensul semnului, adică modul în care este dat obiectul (subl. ns.)... Semnificația cuvintelor compuse «luceafărul de seară» și «luceafărul de dimineață» este aceeași, sensul însă nu*”; „*legătura dintre semn, sensul și semnificația acestuia este astfel încât semnului îi corespunde un sens determinat, iar acestuia, la rândul său, o semnificație determinată, pe când unei semnificații (unui obiect) nu-i corespunde numai un singur semn*”². Semnului îi corespunde „*o semnificație determinată...prin intermediul unui sens determinat*”, corespunzător semnului.

¹ Michael Dummett, *Originile filosofiei analitice*, trad. Ioan Biriș, Editura Dacia, Cluj-Napoca 2004, p.13

² G. Frege, *Sens și semnificație*, în vol. *Logică și filozofie. Orientări în logica modernă și fundamentele matematicii*, București, Editura Politică, 1956, p. 55

1. ADEVĂR ȘI SEMNIFICAȚIE- CONCEPȚIA LUI GOTTLLOB FREGE

Fără sens nu este posibilă semnificarea, adică fără gânduri de exprimat nu există posibilitatea de a exprima adevărul. „Pentru Frege, ființele umane au acces la gânduri numai dacă acestea sunt exprimate în limbaj sau în simbolism. El concepe gândirea ca fiind aptă, prin însăși esența ei, de expresie lingvistică. În revanșă, el nu crede că aceasta ar fi intrinsecă sensului unei propoziții din limbajul real sau ipotetic. Iată de ce, pentru Frege nu este contradictoriu să presupunem că există ființe care au aprehensiunea aceluiași gânduri ca și noi, dar care sesizează aceste gânduri în nuditatea lor, adică fără ambalajul lingvistic”³.

Gottlob Frege a formulat următoarele principii:

- orice expresie are un sens simplu, natural;
- semnificația unui semn este un obiect perceptibil senzorial;
- semnificația unui nume propriu este însuși obiectul pe care îl desemnăm cu ajutorul său;
- gândul este acela care poate fi desemnat, ca adevărat sau fals, în timp ce despre propoziție nu se poate spune că este adevărată sau falsă decât într-un sens derivat;
- nu ne mulțumim cu sensul unei propoziții, ci trebuie să ne preocupe și semnificația ei;
- sensul este obiectiv, ceea ce înseamnă că el poate fi sesizat de conștiințe diferite;
- propoziția care conține „un gând”, adică are sens trimite la valoarea de adevăr;
- valoarea de adevăr a unei propoziții este semnificația sa;
- este imposibil să înțelegem semnificația fără să cunoaștem condiția de adevăr a judecăților;
- adevărul și semnificația nu pot fi explicate decât împreună, ca părți ale teoriei referinței care reprezintă fundamentul unei teorii a sensului;

Negarea posibilității unei caracterizări generale a condiției de adevăr a unei judecăți nu spune nimic cu privire la posibilitatea unei teorii care să permită stabilirea în particular a condiției de adevăr a fiecărei propoziții. Dar dacă noi nu știm ce este adevărul și nu cunoaștem semnificațiile expresiilor acestui limbaj, atunci o asemenea definiție nu va aduce nici o lumină cu privire la ceea ce înseamnă "adevărat" pentru o propoziție a limbajului respectiv. Frege susține de principiu că este posibilă sesizarea unui gând altfel decât prin expresia sa lingvistică. Gândirea se află într-un raport foarte strâns cu adevărul. Semnificația înțelegea drept obiectul pe care-l desemnăm cu ajutorul unui semn reprezintă un punct de plecare pentru cuprinderea sensurilor, de aceea Frege ajunge la următoarele concluzii⁴:

- Numele sunt considerate drept expresii semantice fundamentale.
- Numelor le e subordonată atât o referință, cât și o semnificație.
- Referințele propozițiilor nu sunt nicicum obiecte sau stări ale lumii, ci obiecte abstracte; există numai două asemenea obiecte: adevăr și fals.
- Semnificațiile propozițiilor sunt deopotrivă configurații nelingvistice, însă nu se pot identifica cu referințele.
- În contexte determinate, expresiile lingvistice se pot ridica peste referința lor normală, iar în locul acesteia să-și primească semnificația lor normală ca referință.

³ Michael Dummett, *Originile filosofiei analitice*, trad. Ioan Biriș, Editura Dacia, Cluj-Napoca 2004, p.21

⁴ M. Sukale, *Wahrheit, Refrenz und Bedeutung in der modernen Sprachphilosophie*, în vol.: *Moderne Sprachphilosophie*, hrsg. von M. Sukale, Hamburg, Hoffman und Campe, 1976, p. 12, 19.

- Analiza referinței nu poate, logicește, să fie ruptă de cea a semnificației, deși adesea semnificațiile funcționează ca referințe.

Potrivit lui Gottlob Frege, gândul - *conținutul unui act de gândire* – nu este un element constitutiv elementelor care definesc științific conștiința umană. Această direcție este specifică și lui Kurt Gödel (1906-1978), logician și matematician celebru, cunoscut pentru transformarea și exploatarea teoriei incompletitudinii, a fost preocupat și de natura și funcționalitatea minții umane, respingând caracterul ei material. Gottlob Frege afirmă că *gândurile nu sunt conținuturi ale minții* (mind) sau ale *conștiinței* (conscience), așa cum sunt de exemplu senzațiile, imaginile mentale și alte lucruri de acest fel, definite în general de reprezentare (vorstellung). Înșușirea chinetică a minții l-a determinat pe Gödel să intuiască și posibilitățile ei în privința capacității pe care o are de a se dezvolta: „*Mintea, în utilizarea ei, nu este statică, ci într-o constantă dezvoltare*”⁵. John R. Searle (1932), filosof american, preocupat pe lângă filosofia limbajului și de ontologie socială și metafizică, s-a remarcat prin cercetările sale despre filosofia minții. În lucrarea *Mind: A brief introduction* (2004) consideră că „*filosofia minții este cel mai important subiect din filosofia contemporană, iar concepțiile consacrate – dualism, materialism, behaviorism, funcționalism, computaționalism, eliminativism, epifenomenalism – sunt false*”⁶.

În *The Mindful Brain. Reflection and Attunement in the Cultivation of Well-Being* (2007 Daniel Siegel) - mintea umană este văzută ca proces emergent, interior, responsabil de activitățile structurale ale ființei umane, iar cunoașterea ei și dezvoltarea funcțiilor ei, au finalități care privesc echilibrul interior și interpersonal, sănătatea, educația și cultivarea stării de bine. Gottlob Frege este de acord că „*sesizarea unui gând este un act psihic, dar un act prin care mintea sesizează ceva ce-I este exterior (în sensul că e ceva care există independent de faptul că este sesizat de un subiect sau altul). Așadar, gândurile sunt obiective, în timp ce reprezentările nu sunt*”⁷. Pornind de la aceste reflecții argumentarea capătă valoare concretă fiind legată de sensul și referința conținutului vizat.

2. ARGUMENTAREA: ARTA DE A DEMONSTRA, CONVINGE ȘI PERSUADA

Argumentarea în sensul stric este legată de realitatea obiectivă a ontologiei. „*Argumentarea reprezintă o formă de comunicare instrumentală, care se bazează pe raționamente și dovezi pentru a influența convingerile și comportamentul cuiva prin folosirea de mesaje orale sau scrise*”⁸. Teoria argumentării este considerată o parte componentă a retoricii (*Ad Herennium*, operă atribuită lui Cicero). Aristotel vorbește despre dialectică și retorică. Pentru el dialectica este metoda de întemeiere de natură argumentativă, care rezidă în opunerea de opinii și susținerea lor prin silogisme. În acest caz se pornește de la ideea că datorită discuției dintre interlocutori este posibil a se ajunge la adevăr. Iar retorica, pe lângă aceste aspecte formal-logice utilizează și aspecte de natură supralogică, indispensabile persuadării. În cadrul procesului de argumentare se disting trei mari categorii: arta de demonstra, arta de a convinge și arta de a persuadea. În sensul prim, demonstrația face parte din logica formală și nu poate exista în argumentarea discursivă, axată pe convingere și persuasiune. Putem defini teoria argumentării ca un studiu al tehnicilor discursive ale

⁵ Mircea Dumitru, *Este mintea umană complet algoritmică? Remarci asupra teoremelor de incompletitudine ale lui Gödel*, Probleme de Logică, vol. XX, Editura Academiei Române, București, 2017, p. 32

⁶ John R. Searle, *Mintea. Scurtă introducere în filosofia minții*, trad. din lb. Engleză, Iustina Cojocaru, Editura Herald, București, 2013, p. 22.

⁷ Michael Dummett, *Originile filosofiei analitice*, trad. Ioan Biriș, Editura Dacia, Cluj-Napoca 2004, p.34

⁸ Rybacki K.C., Rybacki D.J., *O introducere în arta argumentării*, Editura Polirom, Iasi, 2004, p. 18.

raționamentului practic. O distincție între a convinge și a persuadea este realizată de către Immanuel Kant în opera sa *Critica rațiunii pure*, care numește *convingere* credința ce rămâne *valabilă pentru oricine, în măsura în care posedă rațiune*, iar principiul ei este în mod obiectiv suficient, fiind considerat ca ceva adevărat.

Arta de demonstra face parte din raționamentul logic, în limbajul natural nu există demonstrație pură. Termenul se folosește și într-un spațiu mai restrâns, când cineva spune că a demonstrat că soluția sa este cea corectă. Dar în sensul strict, aceasta nu ține de demonstrație, ci de convingere sau de persuasiune, în domeniul dialecticii. Demonstrația poate fi o formă de argumentare fondată pe exploatarea unor fapte reale, în baza unor adevăruri verificate sau dovedite științific, având o concluzie necontestabilă. La baza acestui tip de argumentare stau conexiunile explicite, legile comune, ceea ce face ca ideile prezente să fie acceptate și aplicabile pentru toți.

Arta de a convinge, are la bază rațiunea și apare atunci când se dorește convingerea cuiva. Subiectul se adresează în principiu rațiunii și capacității de judecată a destinatarului, prin urmare arta de a convinge se bazează pe argumente raționale. Pentru a realiza acest tip de argumentare, este nevoie de cunoașterea unor idei și experiențe trăite de către auditoriu. Este necesară cunoașterea convingerilor auditoriului, a ideilor și opiniilor pe care le au membrii auditoriului în raport cu o anumită realitate, toate acestea pentru a stabili un acord prealabil, în urma căruia argumentarea să aibă efect.

Arta de a persuadea, are la bază emoția și reprezintă o acțiune orientată către trăirile și sentimentele auditoriului, cu scopul exportării lor prin acțiune pentru a obține adeziunea auditoriului la teza prezentată la nivel de sensibilitate emoțională. Persuadarea se realizează prin utilizarea unor argumente care sporesc adeziunea la nivel emoțional.

3. STUDIU DE CAZ: VIZITA ISTORICĂ A PAPEI FRANCISC ÎN ROMÂNIA 31 MAI – 02 Iunie 2019. ARGUMENTARE, ADEVĂR ȘI SEMNIFICAȚIE

Acest studiu de caz, *Vizita istorică a Papei Francisc în România...* (<https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/social/papa-francisc-a-plecat-din-romaniapresedintele-iohannis-l-a-condus-la-avion-1141353>), reprezintă o scurtă analiză a modului în care sunt utilizate diferite noțiuni și argumente în comunicarea publică. Având în vedere rolul religiei în societatea românească, raportul dintre politică și religie și impactul în social-media, de multe ori personalitățile publice se raportează la religie și o folosesc pentru a obține capital de încredere prin menținerea unei simpatii din partea unui anumit public țintă.

Precizăm faptul că tema religiei în spațiul public și politic are ponderi diferite, de la o regiune la alta, de la o țară la alta, de la o perioadă la alta. După cum afirmă Jonathan Fox în *Introducere în religie și politică: teorie și practică*, referitor la Imperiile Mesopotamiei, Babiloniei, Persului, Grecilor și Romanilor, religia a fost legată de toate instituțiile publice⁹. Referindu-se la funcțiile pe care religia le are în lumea de astăzi, Nicolas Tenzer¹⁰ enumeră: funcția intelectuală și filosofică, funcția socio-politică, funcția morală sau modul în care cetățenii își raportează comportamentul lor la bine și răul în societate și, nu în ultimul rând, funcția psihologică prin care omul câștigă puterea de a se confrunța cu transcendentul.

⁹ Fox, Jonathan, *An Introduction to Religion and Politics: Theory and Practice*, Second Edition, Routledge, 2018, p. 1

¹⁰ Tenzer, Nicolas. *Philosophie politique*. Paris: PUF, 1994, p. 491.

„La finalul vizitei sale în România, Sfântul Ioan Paul al II-lea ne-a lăsat, la 9 mai 1999, un puternic mesaj de încredere în viitorul țării noastre, în vocația sa europeană, în rolul civilizației noastre de punte între Occident și Orient. Astăzi, vă pot mărturisi că mesajul primit atunci a rodit, iar România și-a regăsit destinul în familia Europei unite. În urmă cu mai puțin de o săptămână, acest destin european a fost reconfirmat cu forță de românii din țară și de cei din străinătate. Diplomația pontificală continuă să reprezinte un factor pacificator și de echilibru în abordarea problemelor de pe agenda globală. În fața provocărilor contemporane, cetățenii României privesc vizita Sanctității Voastre ca pe o nouă încurajare de a se împlini prin înfăptuirea binelui comun, de a contribui la o societate a dreptății și la o lume a iubirii dintre oameni” (text preluat: <https://romanalibera.ro/la-zi/foto-declaratia-lui-iohannis-la-vizita-papei-786089/>).

Argumentarea sau semnificația este deseori văzută ca o simplă tehnică de transmitere a unui mesaj care poate canaliza către o anumită direcție. Există anumite metode adaptate în funcție de anumite criterii pentru ca ideile exprimate să fie acceptate. Aceste metode presupun mijloace raționale și/sau emoționale, construite în cadrul unei tehnici discursive, caracterizate de o metodă globală de a căuta argumentele potrivite, conducându-se după anumite raționamente. Orice tip de discurs, se caracterizează prin utilizarea anumitor tehnici și strategii argumentative, care, fără a avea neapărat un scop argumentativ declarat, urmărește să acționeze asupra credințelor și reprezentărilor auditoriului.

Această argumentare folosește mai multe raționamente logice. Primele premise ale raționamentului prin intermediul inferenței contribuie la nașterea unei noi idei, în urma căreia se ajunge la concluzia că: românii privesc vizita Papei Francisc ca pe o nouă alternativă care contribuie la o societate a dreptății. Forma raționamentului prezentat nu recurge la conținutul problemei, la limbajul discursiv, ci este adaptat mediului social. Conținutul care exprimă valabilitatea empirică a termenilor, produce raționamente din punct de vedere argumentativ care pot fi sau nu adevărate. Dincolo de partea teoretică, analiza se referă la implicațiile practice ale comunicării pe baza temelilor religioase. În acest sens, interferența ideilor proprii cu cele religioase contribuie în mod activ la fidelizarea unui public țintă și la transformarea acestuia dintr-un participant indiferent într-un participant activ care să susțină viziunea promovată. În partea de introducere se prezenta subiectul într-un context larg, în raport cu subiectul acordat căruia i se dă o încărcătură istorică. Scopul unui discurs temperat este buna receptare și promovarea unei imagini personale pozitive. Acest scop este atins prin utilizarea dovezii etice, evidențiată de mărcile gramaticale ale persoanei întâi, singular care promovează anumite însușiri morale. De asemenea, sunt folosite exemple de bună practică, precum „*mesajul primit atunci a rodit*” și „*Diplomația pontificală continuă să reprezinte un factor pacificator și de echilibru*”, care pun în evidență atitudinea pozitivă față de contextul dat. Prezentarea este obiectivă, chiar dacă se știe că modul de prezentare a faptelor este în sine un argument. Prin urmare, scopul principal al discursului a fost convingerea sau apropierea audiențelor, cu ajutorul rațiunii și capacității de judecată- a argumentelor raționale acompaniate de empatie și sentimentul de unitate. În final se afirmă că *românii privesc vizita Papei Francisc ca pe o nouă alternativă care contribuie la o societate a dreptății*. Deducția logică specifică acestei afirmații este principiul de inferență care pornește de particular la către general. Se face apel la dimensiunea socială, și este utilizat tipul de argument creat prin analogie cu evenimentul descris.

Așadar, discursul ca ansamblu de strategii reprezintă mijlocul prin care emițătorul încearcă să influențeze auditorul conferind formelor discursive o forță argumentativă inerentă, adică sens și semnificație.

CONCLUZII

Când discutăm despre existența adevărului, sensului și referinței, discutăm despre o raportare la obiectivitate. În fapt, când definim argumentativ cuvântul *OM*, trebuie să conștientizăm infinitatea de valențe condensate în acest cuvânt monosilabic care exprimă o ființă cu perspective infinite de gândire și trăire. Ceea ce condiționează activarea adevărului este, în mod paradoxal, interacțiunea dintre sens și gând, dintre ontologie și fenomenologie. Și cum oamenii reprezintă cele mai complexe existențe, putem deduce că ei sunt responsabili pentru formarea propriului profilul axiologic. Ei sunt cei care decid parametrii de gândire după care să se ghideze în abstracta sau reala lor incursiune terestră.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Dumitru Mircea, *Este mintea umană complet algoritmică? Remarci asupra teoremelor de incompletitudine ale lui Gödel*, Probleme de Logică, vol. XX, Editura Academiei Române, București, 2017,
- [2] Dummett Michael, *Originile filosofiei analitice*, trad. Ioan Biriș, Editura Dacia, Cluj-Napoca 2004,
- [3] Fox, Jonathan, *An Introduction to Religion and Politics: Theory and Practice*, Second Edition, Routledge, 2018
- [4] Frege Gottlob, *Sens și semnificație*, în vol. *Logică și filozofie. Orientări în logica modernă și fundamentele matematicii*, București, Editura Politică, 1956,
- [5] Rybacki K.C., Rybacki D.J., *O introducere în arta argumentarii*, Editura Polirom, Iasi, 2004
- [6] Searle, John R., *Mintea. Scurtă introducere în filosofia minții*, trad. din lb. Engleză, Iustina Cojocaru, Editura Herald, Bcuurești, 2013,
- [7] Sukale M., *Wahrheit, Refrenz und Bedeutung in der modernen Sprachphilosophie*, în vol.: *Moderne Sprachphilosophie*, hsr. von M. Sukale, Hamburg, Hoffman und Campe, 1976,
- [8] Tenzer, Nicolas, *Philosophie politique*, Paris: PUF, 1994.